

104.22). Com a suplement a aqueixa qüestió afegeixo ací l'ús d'*aturar* 'tancar a la pastura, convertir en devesa', propi de la Conca de Tremp i el Flamicell: «los amprius no els podien fer *aturar*» (Sta. Engràcia, Avelanos, 1957).

La pronúncia més estesa avui (fora, naturalment, del val.) és *dú*, amb *-r* muda, per més que això sigui contrari a la norma de conservació de la *-r* en els monosíl·labs (*pur*, *cor*, *mar*, *llor*, *pér* 'perol'); pronúncia que s'estén fins al cim dels Pirineus (Esterrí de Cardós, 1934). Però la pronúncia *dúr*, conforme a aquella norma, existeix a l'extrem N. i a l'extrem S. del domini allà on sol haver-hi emmudiment: *dúrt* o *dúr*, no sols a tot el Rosselló i Conflent, sinó també a l'alta Cerdanya (*dúrt* a Eina, 1959), *dúr* en el Priorat i Nord valencià (Capçanes, 1935), *Pou de kagadúr* anomenen a Morella un l'aigua del qual restreny (1961).

DERIV.: *Durall*; *duralló* [S. xv], assimilat en *durulló* en altres dos textos del S. xv (*AlcM*); aquest, val. i maestr. «durícia, principalment al cap (cast. *chichón*)» (GaGirona, p. 256) i un arag. ant. *durullón* (S. xiv, DCEC II, 210b20). *Duramen*. *Duresa* [Llull], amb duplicat més culte *durícia* [1408]. *Duret*. *Duroi* [1769].¹ *Duro*, del cast. *duro*, substantivat; *duret*; *durillo*, *duret* (escr. Renaix. en el DBal.).

Durina 'malaltia dels cavalls, d'origen sifilitic, caracteritzada per unes plaques a la pell' (*AlcM*), per tant seria un derivat de *dur*; el que m'és ben conegut és l'adjectiu +*adurinat* aplicat als cavalls que pateixen certa malaltia que els fa ineptes per al treball, molt fàcil de dissimular, de manera que sovint els empresaris d'obres els compren i després s'arruïnen: ho sentia jo molt sovint l'any 1915 en el Nord del Gironès (St. Esteve de Guialbes, Sant Mori) (mot que manca a tots els diccionaris); sembla haver-hi relació amb un mot rar de l'oc. ant: «al caval deu hom tastar dessós las maysselas, que non las aya empachadas de bossas ny de *norins*», en un text (que sembla del S. xiv), p. p. Paul Meyer, *Rom.* xxxiii, 354.6.²

Endurir [c. 1400, AntCanals] o *endureir* [Llull]: «*endurait* en pecat mortal», *Questa de Reixac* (29.14); «per què tu, mesquí cor de dyable *endureit*, no perdones?», StVicentF (II, 271.14, variant sufixal per a la qual, veg. *LleuresC*, 274) (i rar en aquest sentit *endurar*); *enduriment*. *Induració* (Fontserè, adició a *DOrt.*, c. 1925). *Obduració*.

CPT.: *Duramàter*. *Durbec*. *Durificar* [Llull], *-cable*, *-càtiu* [id.].

¹ «Com <a vestit> de casa, lo senyor Canonge Ponsich amb cota, com si *durois* o *durantes* blanquinoses», B. de Maldà, *Coll. B. V.*, 66, que Alex. Galí explica «noms de dues menes de llana, els *durois* més grollera que l'altra». Quant a *durante* [1769] no sé si vindria de *dur* o més aviat de *durar*: en el romanç de la raptada recollit a Vallfogona de Ripollès «la roba és plegada, la caixa n'és temps ha: / quatre vestits de seda me'n voldria portar / y quatre de *durantes*, quatre de tafetà», MilàF (*Romllo.*, 295B), probablement pres del

citat it. *durante* (DCEC II, 209a33). — ² Ni Meyer ni Levy (*PSW* v, 422) no treuen l'aigua clara d'aquest hapax, que realment sembla nom d'una malaltia i no pas identificable amb *noirim* 'aliments' (5 o 6 exs. de c. al S. XIII en *PSW* v, 404). Si és variant de *durina*, no fóra absolutament inconciliable amb l'etimologia DURUS (car hi podria haver dilació *d-n- > n-r-*), però més aviat faria pensar si l'ètimon és un altre: com ara *en-orin-*, *en-orinat*, per alguna suposició que basant-se en la relació amb els òrgans sexuals establís la gent amb l'orinar del cavall. Notem que igual es podria llegir *ny d'enorin*, i que *adurinat* igual podria ser dissimilació de nasals que *norin* a la inversa. No puc fer més que deixar plantejada la qüestió per als qui entenen més en veterinària i disposin de més documentació.

Dura, V. *durar* *Durà*, V. *durans* *Durabilitat*, *durable*, *duració*, *durada*, *durador*, V. *durar* *Durall*, *duralló*, *duramàter*, *duramen*, *durament*, V. *dur*

DURANS, *préssecs* ~, 'els durs i de pell fortament adherida', el mateix que el cast. *durazo* prové del ll. DURACIŪS 'de polpa fortament adherida al piñol (préssecs, cireres)'. □ 1.ª doc.: c. 1310 i S. xiv (Colon, *ZRPb.* LXXVIII, 75).

Els sentia anomenar (1953 ---) a la meua mare, que era de Girona (i havia viscut bastant a Sant Pol i a Barcelona). També se sent en el Rosselló («un préssec *duràs*», la Torre d'Elna, 1959). Tracto detingudament de l'origen del cast. *durazo* (i també del mot català i de formes d'altres llengües romàniques o no) en l'article corresponent del DCEC (amb add. en el DECH). Però no tinc gaire dubte que *durans* és mot català genuí (i no pas castellanisme o derivat de *dur*, com diu *AlcM*), car l'evolució fonètica ben mirat és irreprotxablement catalana: -INOS, a diferència del castellà, és regular que conservi en català la I posttònica (cf. *fréixens*, *àsens*, *hòmens*), i encara que la -Ė darrer l'accent en principi hauria de restar, convertint la ð en -z-, no ocorre així quan intervé la dissimilació (davant la -s del plural) (veg. *LleuresC*, 210, 254, 255): per tant *durādens* > *durāens* > *durans*.

Durant, V. *durar* *Durantes*, V. *dur*

DURAR, del ll. DŪRARE 'durar' i també 'endurir' i 'pendre paciència, perseverar'. □ 1.ª doc.: *Homilies*.

«L'espírit d'om, qui ja sempre *durarà*, e totes altres coses temporals periran», *Hom.*, 1v21. «*Durà* més la (candela) de Sent Jacme bé tres dits de través que les altres, e per açò --- havem Nós nom En *Jacme*», Jaume I (*Cròn.*, Ag., 13). «La batalla *durà* de tèrcia entró a hora de vespres», Muntaner (§ 220). Antigament també 'aguantar, resistir': «quant viuren que no podien més *durar* a la batalla, deslenegaren-se de les altres», Desclot (§ 127, *NCl.* IV, 55.15).

DERIV.: *Durable* [*Hom.*]: «per les coses peridors no vulams lo gog del *durable* paradís perdre», «nós